

«поганому» законові, є в своїй основі деструктивними. Вони не тільки підривають повагу до закону, а й суперечать принципіві, за яким закон діє доти, доки не буде скасований у встановленому порядку.

Таким чином, концепція «правового і неправового» закону при її зовнішній привабливості має свою невизначеність. Беззастережне сприйняття її пов'язане із загрозою ерозії законності в країні [9, с. 37].

Навряд чи треба говорити, що якість законів безпосередньо впливає на їх престиж у суспільстві. Адже закон повинен бути не тільки написаний, прийнятий та офіційно опублікований, а й зрозумілий та усвідомлений тим, кому його належить виконувати. Правозастосовувачам повинно бути зрозумілим, як співвідноситься новий закон із раніше виданими, як він вбудовується у загальну систему законодавства, які конкретні дії на виконання нового закону вимагаються від них самих. На жаль, якість нашого законодавства ще далека від бажаного, що аж ніяк не сприяє вирішенню одного з основних на сьогодні завдань – встановлення у країні правового порядку і формування режиму ефективної правозаконності.

Використані джерела

1. Козюбра М. Верховенство права: Українські реалії та перспективи / М. Козюбра // Право України. – 2010. – № 3. – С. 6–19.
2. Дайси А. В. Основы государственного права Англии. Введение к изучению английской конституции / А. В. Дайси. – М., 1905. – 696 с.
3. Jeunings A. The law and constitution / A. Jeunings. – London : Univ. Of London Press, 1959. – 309 p.
4. Хайек Ф. Дорога к рабству / Ф. фон Хайек // Вопросы философии. – 1990. – № 11. – С. 123–131.
5. Онїщенко Н. М. Принцип законності: природа та сутність в умовах демократичних змін // Віче. – 2012. – № 12. – С. 2–4.
6. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
7. Декларация прав людини і громадянина 1789 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://constituante.livejournal.com/10253.html>.
8. Нерсесянц В. С. Право / В. С. Нерсесянц // Юридическая энциклопедия. – М. : Юристь, 2001.
9. Шемшученко Ю. С. Що є право? // Антологія української юридичної думки : в 10 т. / Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична книга, 2005. – Т. 10. – 946 с.

Капишин С. М. Ідеї верховенства права (правозаконності) в умовах сьогодення

Аналізується ідея верховенства права, розвиток її через призму історії, а також закріплення цього принципу в Конституції України. Досліджується зв'язок правозаконності із законністю та основними правами і свободами людини. По-рушується теоретичне питання щодо правового та неправового закону.

Ключові слова: право, закон, верховенство права, правозаконність, права людини, правомірність поведінки.

Капышин С. Н. Идеи верховенства права (правозаконности) в условиях настоящего времени

Анализируется идея верховенства права, развитие ее через призму истории, а также закрепление этого принципа в Конституции Украины. Изучается связь правозаконности с законностью и основными правами и свободами человека. Поднимается теоретический вопрос относительно правовых и неправовых законов.

Ключевые слова: право, закон, верховенство права, правозаконность, права человека, правомерность поведения.

Kapyshin S. Ideas of rule of law in works of philosophers in present conditions

Ideas of Rule of Law, its historical development, and securement of this principle in Constitution of Ukraine are analyzed. Connection of Rule of Law with legality and fundamental human rights and freedoms is noted. Theoretical issue regarding legal and not legal laws is raised.

Key words: right, law, Rule of Law, human rights, lawfulness of behavior.

УДК 340.137 (477)

*Наталія Олександрівна Клещенко,
аспірантка кафедри теорії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ УНІФІКАЦІЇ ПРАВА

Нинішні тенденції суспільного світового розвитку, що відбуваються в останні декілька десятиліть, поставили перед правовою наукою цілу низку складних теоретичних і практичних завдань, від ефективності вирішення яких залежатиме подальший розвиток України як держави в цілому. Одним із таких завдань є приведення національного законодавства в єдину узгоджену, систематизовану структуру.

На сьогодні досить складно говорити про ефективність українського законодавства, оскільки на практиці в кожному конкретному випадку ефективність правового акта може бути різною [1, с. 13].

Правова реформа, яка відбувається в Україні, характеризується прийняттям державними органами значної кількості законів і підзаконних нормативно-правових актів, що покликані формувати єдиний механізм правового регулювання суспільних відносин, функціонування національної правової системи загалом. Це, у свою чергу, породило низку таких негативних ознак законодавства, як розгалуженість, суперечливість тощо. І для вирішення цієї проблеми необхідно його уніфікувати.

Вказаній проблематиці присвячена значна кількість праць видатних учених-правознавців, серед яких О. Богачова, О. Зайчук, О. Копиленко, Л. Луць, Н. Оніщенко, П. Рабінович, М. Федорін та ін.

Метою статті є дослідження сутності процесу уніфікації національного законодавства, визначення особливостей її правового механізму.

Серед найефективніших способів формування такого законодавства, яке б відповідало сучасним реаліям, важливе місце належить уніфікації: вона дозволяє усунути дублювання норм, заповнити прогалини у законодавстві та досягти визначеності й передбачення результатів як у нормотворчості, так і в регулюванні спірних питань. Тобто уніфікація є тим правовим процесом, який дозволить вирішити низку актуальних проблем, що існують у вітчизняному законодавстві.

Одним з основних показників ефективності законотворчого процесу в державі є стан чинного законодавства. Відсутність довгострокових, скоординованих планів розвитку законодавства призводить до певних недоліків у вигляді розрізаних, неузгоджених, суперечливих правових норм, що становлять правовий масив держави. Іноді прослідковується відсутність державного інтересу, який має пронизувати всю систему законодавства. Окрім відсутності скоординованого на перспективу плану законодавчих робіт, існує більш глибока причина – відсутність багаторічного стратегічного плану соціально-економічного розвитку країни. Удосконалення системи законодавства являє собою здійснення суб'єктами права комплексу заходів, які спрямовані на упорядкування нормативних актів, що в результаті відновлює структурованість нормативного матеріалу, забезпечує системність і збалансованість правового регулювання суспільних відносин. І тому, на нашу думку, одним із найбільш ефективних різновидів юридичної діяльності в умовах сучасних правових реалій є уніфікація законодавства.

Постійному розширенню міжнародних відносин стає тісно в рамках внутрішньонаціонального права, тому виникла ідея загальної уніфікації норм національних правових систем держав. Уніфікація правового регулювання передбачає таку нормотворчу діяльність кожної конкретної держави, в результаті якої досягається високий ступінь однаковості правового регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин. Уніфікація здійснюється різними методами: найчастіше декілька держав укладають міжнародний договір, що містить готові до застосування на території країн однакові норми, але іноді одна держава просто запозичує іноземну або міжнародну норму і переносить її в акт власного законодавства [2, с. 85].

Так, аналіз законодавчих актів і нормативно-правових документів свідчить, що одним із пріоритетних напрямів забезпечення єдиного правового простору вбачається уніфікація нормативно-правових актів. Ефективність закону безпосередньо залежить від рівня уніфікації, яка, у свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність. Зростаючий інтерес до уніфікації пояснюється багатьма причинами: уніфіковані правові норми як міжнародного, так і національного права нині найбільш динамічно розвиваються; у рамках міжнародних організацій йде активна робота з розробки значної кількості нових уніфікованих документів; останнім часом виникли й набули поширення нові форми уніфікації, які потребують дослідження; все більше помітне прагнення від зближення норм, що стосуються окремих видів відносин, перейти до уніфікації масивних комплексів галузей та інститутів. Разом із тим уніфікація справляє значний вплив на форму і зміст права, забезпечує одноманітний підхід до правового регулювання схожих суспільних відносин, сприяє створенню більш досконалого законодавства [3, с. 404].

Право у зв'язку зі своєю природою відіграє уніфіковану роль в суспільстві, оскільки встановлює єдині правила поведінки або заборони. Ефективність закону напряму залежить від рівня уніфікації, яка, в свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність [4, с. 59].

Як правило, уніфікація – це тривалий процес, що займає дуже багато часу. Така тривалість обумовлена відмінностями і суперечностями цілей держав, до досягнення яких вони прагнуть при конкретних фактичних обставинах; складністю у виробленні єдиних норм [5, с. 60].

Для проведення уніфікаційних робіт важливим видається попереднє порівняльно-правове дослідження проблеми, що дозволяє знайти найбільш оптимальні форми проведення правової уніфікації чи законодавства, найефективніші методи та засоби здійснення.

Уніфікація здатна переміщувати у внутрішні прошарки законодавства і набувати розвитку всередині окремих структурних елементів, тобто змінювати рівень і сферу впливу. Звідси і деяка своєрідність шляхів її здійснення. Найпростіший із них передбачає вироблення генеральних розпоряджень, які враховують специфіку декількох різнорідних суспільних відносин. Такі положення, як правило, мають міжгалузевий характер й акумулюють у собі загальні принципи регламентації подібних явищ у різних

галузях законодавства. Інший шлях лежить у площині інституціональних перетворень. Він охоплює сферу дії одного чи декількох правових інститутів певної галузі, які прагнуть усунути розбіжності законодавчого врегулювання подібних відносин і, врешті-решт, виробити загальні правила такого врегулювання при збереженні самостійності кожного з них [6, с. 229].

Суть уніфікації, на якому б рівні вона не відбувалася, полягає у врегулюванні однотипних відносин шляхом запровадження однакових правових норм, інститутів, нормативно-правових актів. На основі загальної теорії уніфікації права і сучасного досвіду міжнародної інтеграції, можна говорити про те, що уніфікація права в широкому сенсі полягає не в тому, щоб усунути різницю в правовому регулюванні аналогічних відносин у праві окремих держав, створивши схожі норми права, а в тому, щоб прибрати перешкоди на шляху міжнародного співробітництва і розвитку відносин, що регулюються національним правом, шляхом встановлення однакових правових норм та інститутів права [7, с. 55].

Будь-яка правова уніфікація, вимагаючи від держави перегляду тією чи іншою мірою певних національних правових норм, по суті вимагає від держави відомого «самообмеження» при здійсненні правотворчої, а також інших видів державної діяльності (*political feasibility*) уніфікації, тобто можливість її здійснення з огляду на незалежну законодавчу, економічну, соціальну чи іншу політику, що проводиться кожною суверенною державою [8, с. 10].

Очевидний той факт, що уніфікація національного законодавства є малоєфективною без відповідного правового механізму його регламентації, який можемо визначити як єдину систему правових засобів, за допомогою яких створюється позитивний правовий вплив на регулювання суспільних відносин. Цей механізм має включати засоби стимулювання реалізації принципу законності та дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Для того щоб уніфікація законодавства була ефективною, необхідно дотримуватися певного порядку її здійснення. Одним із найкращих варіантів може бути прийняття Верховною Радою України Закону України «Про уніфікацію національного законодавства», в якому визначити цілі і завдання уніфікації, її зміст та принципи здійснення, пріоритетні сфери, а також суб'єктів проведення та механізми реалізації. До речі, уніфікацію потрібно починати з урахуванням міжнародних стандартів і принципів міжнародного права. Після завершального етапу уніфікації законодавства у відповідній сфері не зайвим було б провести моніторинг дієвості прийнятих актів.

Співробітництво України з іноземними державами та міжнародними організаціями передбачає при вдосконаленні чинного законодавства України необхідність врахування світових і регіональних інтеграційних процесів, включаючи процеси світової економічної інтеграції, вимоги щодо зближення законодавства України із законодавством іноземних держав, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів. Таке зближення повинне мати науково-обґрунтований характер і здійснюватися на основі норм міжнародного права. Зближення процесуальних систем проявляється у формі уніфікації (виробленні загальних наднаціональних процесуальних правил і регламентів) та гармонізації (зближенні правових систем різних країн на основі загальних принципів). Адже в рамках процесуального права достатньо багато відносно автономних інститутів, наприклад, підвідомчість і підсудність, докази, перегляд судових актів, альтернативні форми вирішення спорів. І саме в їх межах у кожному із напрямів можливі уніфікація і гармонізація, які відбуваються у різних сферах із різною швидкістю і ступенем охоплення [9, с. 32].

Ефективність дій сучасної української держави залежить насамперед від того, наскільки вона відповідає сучасним потребам суспільства, розвивається за законами соціуму та може бути скоригована відповідно до потреб суспільства. Тому дуже важливо в кожному випадку виявити сутність правової та державно-владної глобалізації, визначити ступінь її впливу на національні чинники задля раціонального використання переваг, що їх можна отримати від процесу глобалізації та максимально запобігти диференційним казусам, яких вони можуть завдати [10, с. 268].

Уніфікація сприяє синхронній дії всіх структурних елементів системи законодавства, зміцнює їх взаємозумовленість. Монолітність законодавства є юридичною основою уніфікації, потреба в якій залежить від інтенсивності накопичення нормативного матеріалу. Уніфікацію не повинна «бентежити» специфіка суспільних відносин, диференційований підхід до їх регламентації. Наявність у цих відносинах спільних властивостей і меж, їх системна єдність одночасно припускають цілісне, уніфіковане врегулювання [6, с. 228].

Уніфікація законодавства є своєрідною наукою узагальнення і єднання різних структур механізму правової регламентації, відстоювання двоєдиного характеру цієї тенденції. Вона, з одного боку, є процесом вироблення загальних норм із тих чи інших подібних проблем соціального розвитку, з другого – техніко-формалізованою обробкою вже прийнятих уніфікованих положень [11, с. 26–27].

Уніфіковані норми діють як національно-правові норми. При цьому ні колізійні уніфіковані норми, ні матеріальні приватноправові уніфіковані норми не скасовують аналогічних норм внутрішнього права,

а діють паралельно з ними. При цьому вони не зливаються із нормами внутрішнього права в єдиний масив, а зберігають у ньому відособленість, обумовлену їх договірним походженням. Передбачається це тим, що уніфіковані норми зберігають зв'язок із міжнародним договором, у рамках якого вони були створені. Зв'язок із міжнародним договором породжує низку особливостей їхнього застосування. Зокрема, договір визначає сферу дії застосування уніфікованих норм. Вона завжди відповідає сфері застосування відповідних внутрішніх норм права.

Метою держави в процесі правового регулювання суспільних відносин є не просто їх упорядкування, а приведення регульованих суспільних відносин до певного зразка, еталону, модель якого закладена в створюваних законодавцем нормах права, і як наслідок, досягнення певного якісного стану регульованих суспільних відносин, рівня розвитку суспільства і держави, який відповідає цілям проведеної державної політики та потребам суспільства. Основним напрямом підвищення ефективності правового регулювання є підвищення ефективності законодавства [12, с. 45], якого можна досягнути шляхом уніфікації.

Отже, уніфікація як процес приведення законодавства до єдиної узгодженої системи є необхідною умовою для досягнення завдань, які поставила перед собою держава. Формування правової свідомості громадян і побудова правової держави має на меті вивчення принципів ефективності законодавства, її теоретичних і загальноправових принципів. Це могло б допомогти у вирішенні проблеми покращення практичного застосування нормативно-правових актів.

Ефективне наукове, нормативно-правове та організаційне забезпечення процесу уніфікації сприятиме активному розвитку України як правової держави та суспільства, формуванню якісної та ефективної законодавчої бази. Адже ефективне законодавство не лише зменшує конфліктність та неузгодженість, а й сприяє процвітанню держави на міжнародній арені.

Використані джерела

1. Рабінович П. Ефективність юридичних норм: загальнотеоретично-поняттєвий інструментарій дослідження / П. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 1 (52). – С. 13–21.
2. Мурчин М. А. Некоторые проблемы имплементации норм современного международного права во внутреннее право / М. А. Мурчин // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості та тенденції розвитку правотворчості в умовах трансформації суспільства», присвяченої святкуванню 85-річного ювілею ОДАБА. – О., 2015. – С. 85–87.
3. Шайгарданова В. В. Уніфікація норм міжнародного права / В. В. Шайгарданова // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 403–408.
4. Кушнарєва О. В. Поняття і природа уніфікації нормативно-правової термінології / О. В. Кушнарєва // Юридична психологія та педагогіка. – 2011. – № 2 (10). – С. 58–61.
5. Безбородов Ю. С. Международные модельные нормы : дис. ... канд. юрид. наук / Ю. С. Безбородов. – Екатеринбург, 2003 – 196 с.
6. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) / О. Л. Копиленко та ін. ; наук. ред. Н. М. Оніщенко ; відп. ред. О. В. Зайчук ; Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К. : Фенікс, 2007. – 430 с.
7. Плавич В. П. Модельні акти як ефективний засіб нормативно-правової уніфікації у правотворчій діяльності / В. П. Плавич // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Особливості та тенденції розвитку правотворчості в умовах трансформації суспільства», присвяченої 85-річного ювілею ОДАБА. – О., 2015. – С. 53–55.
8. Drobniг U. The Unidroit Principles in the Conflict of Laws / U. Drobniг // Uniform Law Review. – 1998.
9. Бобрик В. І. Вплив гармонізації процесуального права на вдосконалення цивільного судочинства в Україні / В. І. Бобрик // Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у ХХІ ст. : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (30–31 січня 2015 р.) / за заг. ред. Т. О. Коломосьць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2015. – С. 32–34.
10. Європейське право: право Європейського Союзу. – К. : Ін Юре, 2015. – Кн. 3 : Право зовнішніх зносин ЄС / В. І. Муравйов, М. М. Микієвич, І. Г. Білас та ін. – 408 с.
11. Осика І. В. Роль уніфікації в систематизації законодавства / І. В. Осика // Вісник. – 2005. – № 2. – С. 24–28.
12. Червінська Н. В. Ефективність законодавства як передумова ефективності правового регулювання / Н. В. Червінська // Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ на шляху до євроінтеграції : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 листопада 2014 р.). – Д. : Дніпропетровський гуманітарний університет, 2014. – С. 43–46.

Клещенко Н. О. Особливості правового механізму уніфікації права

У статті розглядаються особливості правового механізму уніфікації національного права. Досліджуються проблеми ефективності законодавства та сутність уніфікації права. Доводиться, що організований належним чином правовий механізм уніфікації сприятиме покращенню ефективності всієї законодавчої бази.

Ключові слова: уніфікація, нормотворча діяльність, правове регулювання, правова держава.

Клещенко Н. О. Особенности правового механизма унификации права

В статье рассматриваются особенности правового механизма унификации национального права. Исследуются проблемы эффективности законодательства и сущность унификации права. Доказывается, что организованный должным образом правовой механизм унификации будет способствовать улучшению эффективности всей законодательной базы.

Ключевые слова: унификация, нормотворческая деятельность, правовое регулирование, правовое государство.

Kleshchenko N. Legal mechanic's peculiarities of law unification

The features of legal mechanism of unitization of national right are examined in the article. Investigated problems of efficiency of legislation and essence of unitization of right. It will be that the legal mechanism of unitization is organized properly will assist the improvement of efficiency of all legislative base.

Key words: unitization, standard-setting activity, legal adjusting, legal state.

УДК 340.1

Олександр Борисович Костенко,
доцент кафедри теорії права та держави
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук

НЕОС (νέος) ПРАВА У СВІТЛІ ЕВРИСТИКИ БОЖЕСТВЕННОГО

Неос як проблема

Нове завжди здійснюється по-новому. Подібно екзорцисту, *нове* намагається вигнати старе з природи речей. Тому й гріховно думати про *нове* не по-новому. Однак навіть незнайома собі самій думка може бути не готова до *нового* змісту, до *нового* уречевлення. Так і смерть *нове* приймає лише від себе самого. І тавтологією знецінює себе як епітафією...

Яка природа *нового*? Що і ким є *нове*? Чи можлива людині нелюдська думка, що виходить за людські межі нелюдського буття? Чи можлива думка, що досліджує нелюдські межі всередині людського буття? Чи можлива думка, що виходить за свої власні межі і досліджує себе всередині чужої і невідомої безмежності? Все зупиняється, завмирає і навіть помирає в мить народження *нової* істини... Тому саме евристика стає номосом (νόμος) як законом творчої думки, імперативним визнанням її поетичного пафосу. Саме евристика постає як методологічна екзальтація у когнітивній молитві. Евристична містерія й перетворює номос (νόμος) в *неос* (νέος) як квінтесенцію, серцевину творчого одкровення. *Неос* є не лише парадигмою початку, виникнення, відкриття, прориву, стрибка, еволюції, розвитку, а й одночасно телеологічним принципом миттєвої самореалізації. *Неос* постає як сингулярність Бога, як цільове завершення певного початку, що парадоксально перетинається з початком певного кінця...

Річчю-у-собі таїться божественний *неос*. Бог ховає Себе в людині. І *новим* відкриває, прояснює Себе. Тому й для самої думки *нове* завжди є чимось невідомим у ній самій. Але що породжує *нове* в людському бутті? Який образ, яка зрима ідея *неоса*? Хто ризикне сповідати *неос* абсолюту на людську діалектику?

Імператив *неоса*: ніщо не повинно народитися і померти старим. У собі самій думка повинна бути притаманна *новому*. Але лише Бог зберігає в істині єдність *нового* й *ненового*. Тому розум і недовірливий до божественної емпірії. Навіть ідеї Платона критичні до власних *нових* сенсів. У чому природа самої ідеї *нового*? Чи можна підпорядкувати *нове*? Якою думкою можна панувати над *новим*? І чи погодиться саме *нове* стати думкою? Чи може бути взагалі унормовано *нове*? Що означає *нова* норма? І якщо в нормуванні є ідеальне прагнення до консерватизації необхідності, то чи потребує саме *нове* подібного збереження? Де проходить межа між старим і *новим* у природі нормативності? Чи справедливо *нове*? Яка правда зможе примирити старе й *нове*? Чи тотожні правда думки і справедливість душі? Чи розділить розум страждання істини щодо заблуканих дітей нормативності? Чи можлива геніальна норма? У кого *нове* завжди буде викликом владі? У кого софія ніколи не зможе засудити Бога? Чим для Бога є *нова* людська ідея?

Скільки було й буде раціоналізованих прагнень надати щось *нове* змісту найрізноманітнішого знання. Але чи може бути наука про *нове* у праві? Як пов'язані форми *нового* правового знання з природою *нової* правової реальності? У чому *неос* (νέος) права? Чи небезпечний *неос* нормативності? Чи дано праву передбачити, як відгукнеться його власний *неос* у природі Бога? Які філософські межі нового правового запитування?

Неос як евристична константа

Чим є *неос* з точки зору метафізики *нового* як евристичного одкровення? *Неос* – це образ, ейдос:

– думки в її божественній субстанціальності, у безпосередній нескінченності її понятійної, духовної, природної та естетичних форм, які відкривають розуму можливість бути реальністю у будь-який інший реальності, а також можливість виходити за межі будь-якої реальності;

– ілюзорності іронічної, незадоволеної й невичерпної, несподіваної та непередбачуваної, такої що дивує й сумнівається;

– істини завжди живої, конкретної, замкнутої на «тут і зараз», що відкриває у собі *нове* як своє інше, як необхідний підсумок вільного пізнання розтягнутої у вічності власної закономірності;